

Extrait de la revue **SingularS** du 3ème trimestre 2015

Revue des parlers romans de la province de Luxembourg

Editeur responsable: P. Otjacques, rue de la Hette 19 - 6840 Neufchâteau

Rubrique : Contes èt racontroûles d'Ârdène

In rêve du bèrdjî

Gaston LUCY (wallon de Bièvre)

I gn-avot in cöp, ça fwêt djà lontimps, don ça, in bèrdjî ki ôrdot sès bèrbis. C' ére ôs dêrins bès djoûs d' l' arière sêzon, èt l' solê astot co fwârt çu djoû la. Lès lêdes biêsses (gurnouyes, crapôds, rougues) rugangnint leus catchètes pou passer l'iviêr.

Lu bèrdjî, par moumints, djouwot dul flûte, i wêtot l' timps, û lès tchamps, û sès bèrbis, û bin i rêvot. I s' avot aspoyî conte ène rotche èt il avot la tiêsse aspoyîe su la mwin. Tout d' in cöp, il è vu ène masse du sèrpants ki rmoussint dins in trö k' astot ou dzous dul rotche.

Et i wêtot lès sèrpants a fwêt k' il arivint dlé loû. Tchêke sèrpant avot ène yêbe su la lingue ; i l' aclapot s' la rotche, ki s' drovot ossi vite èt l' sèrpant moussot ou trö ; in cöp intré, i n' a rêchot pont.

Cand l' bèrdjî è vu ça, i s' è dit : dju vu sawè ké yêbe ku lès sèrpants frotat s' la rotche èt èyu k' i vont. Il è houtchî s' tchin, k' on loumot Lion, i lî è dit d' ôrder l' tropê èt dul rumon.ner al nu' al môjon.

Pîs, il è vnu su rmète dulé la rotche. Il è vu la yêbe, i 'nnè aratchî in poye èt il è moussi al rotche avu lès sèrpants. Cand il è yu sté dins la grote, il è vu ô mitan dul place, in gros sèrpant ki dwârmot, roûlé su loû min.me.

Ô dulong dès mèrs, i gn-avot dès mile èt dès mile sèrpants ki dwârmint ossi èt i gn-è pont k' ont boudjî cand il èst intré. Lu bèrdjî s' è d' abörd amûsé a lès wêti, pîs il è sondjî a s' tchin, a sès bèrbis èt a sa môjon èt l' anoymint l' è pris.

— Dj'ê vu c' èst k' dju vlo vèye, asteûre, alans-r'z-a !

Il è voulu rêchu... C' astot ôjî a dire, mès coumint fwêre ? Il avot sû drovu la rotche pou-z-intrer, mès pou rêchu, i n' counichot nin l' truc. Al fin i s' è adwârmu dlé lès sèrpants.

I sokîot dpîs in moumint (k' i croyot), cand in ptit brut l' è ravèyi. I s' è drèssi èt il è wêti t't-ôtoû d' loû. Tous lès sèrpants astint ravèyîs, èt il astint ôtou dul coutchète du gros sèrpant, k' astot leû chèf. Tout d' in cöp, in sèrpant è dit :

— Èst ç' k' il èst l' eûre du rêchu ?

Lu vî sèrpant è ruspondu :

— Il èst timps d' rêchu.

Pîs, il è 'nn-alé après l' uch èt tous lès sèrpants l' ont sî pou rèchu avu loû. Lu bèrdjî è bôyî in cöp û deûs, pîs i s' è dit :

— Si lès sèrpants rèchat bin, dj' a frê bin ostant.

Mês, c' astot pus ôjî a dire k' a fwêre.

Lu vî sèrpant è touchî la pîre d' intréye èt l' trö s' è ovru èt cand l' dêrin sèrpant è sté rèchu, lu trö s' è rbouchî tout seû. Lu gros sèrpant lî è criyî :

— Camarâde, i t' fôt dmèrer ci.

— Èt c' èst k' dj' î frê ? Dit-i l' bèrdjî. Dju n' pus nin toudi dwârmu, lêche mu rèchu, dj' è m' tropê ou pastèradje, èt al môjon, ène fame k' on n' sôrot trouver la pus mèchante. Dju n' ôze sondjî a ç' k' ile frot si dju n' rintro nin a l' eûre avu mès bèrbis.

— Choûte, dit-i l' vî sèrpant, t' ès sté trop curieûs, t' ès volu vèye, t' ès vu ; asteûre, paye lès consècances du ta curiosité, a mwins k' tu n' jur'ros trwâs cöps d' file du n' jamwès dire a pèrson.ne, oume û biêsse, coumint k' tu 'nn-ès rèchu, ni dire cè k' t' î ès vu.

— Eh bin, dju va jurer ! Dit-i l' bèrdjî.

— Jure su ç' pîre la, d' abörd, èt maleûr a ti si tu n' tins nin t' sèrmant.

Èt ossi vite, lu vî sèrpant lî è drovu l' trö.

Vla nosse bèrdjî a l' uch. Kè tchandjmint, çu n' ére pus l' arière sêzon, çu rastot l' printemps ; on rwè.ot dès fleurs partout !

Nosse bèrdjî tran.not s' sès djambes coume in vê k' è la chite, tèlmint k' il avot peû d' rentrer dlé la fame. Èt i s' dijot :

— Nigôd ! K' dj' è sté, nigôd ku dj' su, dj' è dwârmu tout l' iviêr. C' èst k' ile va dire, ma fame, cand dj' va rentrer al môjon ?

Dju v's-achûre k' i n' la mon.not nin lôdje, don, a rgangnant sa môjon ! D' ô lon, il è vu sa fame ki mètôt al rumoye ou pachi. Coume i n' su sintot nin co dins l' cas d' èsse rasgrignî, i s' è catchî dins l' parc a bèrbis.

Il è arivé adon in bê mossieu dlé la fame èt i lî è dmandé èyu k' astot s'n-oume. Lîye s' è mètu a tchûler, a racontant k' a l' arière sêzon, sun-oume avot rèchu in cöp avu l' tropê d' bèrbis èt ki n' avot pus ruvnu. Lès leûs l' ont ptète mwindjî û bin lès sorcîres l' ont ptète dzawiré èt pîs...

A ç' moumint-la, vla l' bèrdjî ki racourt pou la rachûrer, a lî djant :

— Nu tchûle pus, fame, dju n' su nin mwârt, dju vike co, mu vla, dj' è passé l' iviêr a dwârmu dins l' hangar a bèrbis.

Pöve bèrdjî, il avot compté sins la mwêjté d' sa fame, k' è cmaçi a lî a dire du toutes lès couleûrs. Ile criyot coume in vèchô :

— Ku l' djâbe tu vinche kêre, lêchî lès bèrbis la dlé tout l' iviêr èt dwârmu tout l' tims coume lès gurnouyes.

Lu bèrdjî djot k' la fame avot rêzon, mès i n' plot nin lî raconter ç' k' avot arivé.

Lu bê mossieû n' è nin crû l' bèrdjî, a djant k' avu lès djaléyes, i n' ôrot sù passer l' iviêr a l' hangar, k' il avot chûrmint sté ôte pôrt èt k' si i vlot l' dîre, k' il ôrot ène boune dringuèle. Ça è co rindu la bèrdjîre pus aradjîye. Il è falu ku l' bê mossieû lî dène ène boune pîce, pou k' ile arvache al môjon.

Cand la fame è yu sté rvöye, lu bê mossieû è rpris sa forme èt l' bèrdjî è rcounu in sorçî ki dmèrot avu dès-ôtes dins lès rotches du la Smwas. On lès rcounut ôjîmint, don, lès sorçîs ; il ont dès blanches tatches ôs-ouys.

Çu sorçî la, purdot la forme k' i vlot, on djot min.me k' i fjot l' leû-warou. Lu bèrdjî 'nn-è yu bin peû, mès il avot co pus peû d' sa fame èt co pus peû du gros sèrpant. Ç' k' il è sté sêré, cand l' sorçî l' è soumé d' lî raconter sa spoûle...

— Bon ! Dit-i l' sorçî, mon.ne mu dlé la rotche èt mousture mu la yêbe.

Èt l' bèrdjî è sî gayète lu sorçî k' avot pris lès dvants. Arivés dlé la rotche, lu sorçî è pris in poye du yêbe, il è touchî la rotche, ki s' è ovru, mès i n' ont nin intré. Du peûr, lu bèrdjî avot duvnu tout blanc. Lu sorçî, loû, avot rèchu in lîve du sa potche èt i lîjot. Pîs, i s' è mètu a-z-alumer èt a craker, la tère tran.not. C' ére du vrê tîmps pou vèye rèchu lès sèrpants.

Tout d' in cöp, l' vî sèrpant è rèchu, pîs co èn-ôte èt i s' margayint assan.ne. C' ére deûs ènmis ki réglint leûs comptes. Lu vî sèrpant rôyot tous lès-ôbes a cöps d' keûe. Lu bèrdjî vlot s' sôver, mès l' sorçî l' ratnot.

— Prinds ç' cwåde ci, tape lî su l' cö èt alache lu !

Èt su c' tîmps la, i lîjot toudi dins s' lîve. Lu bèrdjî è tapé la cwåde, lu sèrpant s' è roûlé ôtoû d' loû, pîs il è 'nn-alé avu. Il alot si vite ku lès rotches volint a boukèts cand i lès toutchot.

Lu bèrdjî n' la mon.not nin lôdje ; i dmandot grâce ou sèrpant, ki n' ruspondot nin.

— Si dju sôtes al valéye, djot-i l' bèrdjî, dju m' tuwrê. Si dju dmère dussus, i m' tuwrê.

A ç' moumint la, vla k' il atind ène ôlouwète ki tchantot ; i lî dmande vitmint d' aler trouver l' Grand Mwêsse pour loû.

Èt adon, i s' ravèye, tout frêche du suweûr. I vnot fwêre yink dès pus môvês rêves du sa vie... Dju n' vous a souwète nin ostant !

Malêjîs mots

alacher = lier. / **alumer** = éclairer. / **craker** = tonner. / **dzawiré** = écorché. / **kêre** = chercher. / **mwêjté** = méchanceté. / **ôjî** = aisé, facile. / **rasgrignî** = lancer des injures, invectiver. / **rèchu** = sortir. / **rôyer** = arracher. / **rumoye (al)** = étendre le linge sur l'herbe au soleil pour qu'il blanchisse en séchant. / **sokyî** = dormir profondément. / **spoûle** = aventure, histoire. / **tchûler** = pleurer à chaudes larmes. / **vêchô** = putois. / **yêbe** = herbe.